

N. ČERNIŠEVSKA ESTETISKIE UZSKATI

(Sakarā ar lielā revolucionarā demokrata 120. dzimšanas dienu)

N. KALNDAMBS

1855. gada maijā jaunais zinātnieks Nikolajs Gavrilovičs Černiševskis aizstāvēja savu disertāciju «Mākslas estetiskā attieksme pret iestenību». Cara galvaspilsētas zinātnei un literatūras pasaulei tā izsauca istu traci. Izglītības ministra A. S. Norovs ar sašutumu aizrādīja Pēterburgas universitātes rektorm N. G. Ustrjalovam: «Ko jūs izdarījāt? Kā jūs varējāt pieļaut Černiševska disertāciju? Tas taču ir pilnīgs daļības mākslas noliegums! Apzēlojieties!»

Cerniševska disertācija bija izaicinājums tai laikā valdošajai mužniecības estetikai. Progresīvā jaunatnei disertāciju uztvēra kā materialistiskā pasaules uzskata manifestu filozofijā un mākslas un literatūras specialajās nozarēs.

«Estetiskajās attieksmēs» Černiševska bija V. G. Belinskā darba turpinātājs, kur mākslu un literatūru pakārtoja sabiedrības vajadzībām. Disertācijas galvenā doma izpaudās apgalvotumā, ka iestenība ir pārāka par mākslu. Černiševska kritizēja tā laika uzskatus par daļumu (to, kas var būt par mākslas priekšmetu) un pierādīja, ka tie ir nepareizi, jo međgina realos faktus atvietot ar sapņu tēliem, atrauj tos no iestenības, no dzīves. Vecā estetika, mužniecības estetika, mācīja, ka pasaule ir daļa vienīgi idejas, un tāpēc tākai idejas par jutkliskām lietām saistīta patiesīs daļo. Černiševska pierāda, ka tāda daļuma definīcija ved pie atzinās, ka «daļumā rada māsu fantaziju, bet iestenībā patiesi daļā nav», ka «daļums iestenībā tikai māsu tēls, ko tur ieliek mūsu fantaziju».

«Daļais ir dzīve, — pazīpoja Černiševsks. — Dala ir tā būte, kurā mēs redzam dzīvi tādu, kādai tai jābūt pēc māsu saprāšanas; daļā ir tas priekšmets, kuri parāda sevi dzīvi vai atgādina mums par dzīvi.» Rakstniekiem, dzejniekiem, pēc Černiševska uzskata, jāmeklē daļums nevis neauglīgos idealistiskos mēģinājumos radīt pasaulei idejas, bet realā dzīvē. Daļums iestenībā, domā Černiševsks, ir augstāks par daļumu mākslu.

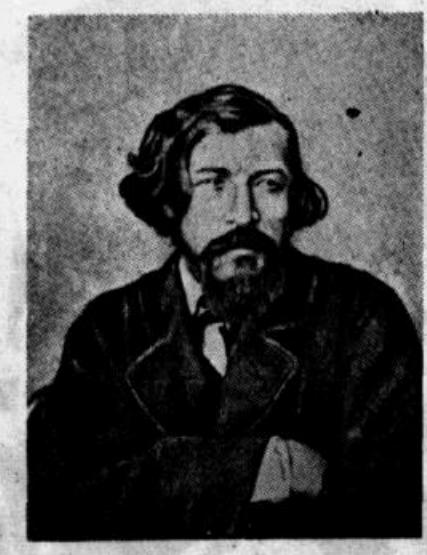
Skaistuma un daļuma analīzē Černiševsks paceļas līdz materialisma augstumiem, sevišķi, kad viņš runā, ka skaistums mākslā nevar būt mūžīgs, bet tikai kalpo savai pasaulei, vai arī atspogulo laikmeta galvenās idejiskās strīdas. Černiševsks, pretēji kundzītākās mākslas tieksmēm radīt mūžīgu skaistumu, mūžīgu mākslu, kas derīga visam skirīm un kārtītēm, pieprasī, lai arī tem sabiedrības spēkiem, kas pašreiz rodas, būtu tiesības radīt savu skaistumu un savu mākslu.

No Černiševska daļuma definīcijas kļūst skaidri uzdevumi, kādi, pēc viņa domām, jāveic māksla. Māksla, kas pamatojas uz teorijas «mākslu mākslā», apgalvo, ka daļums iestenībā ir nepilnīgs, un tāpēc mākslas uzdevums — ar fantazijas palīdzību atbrivot to no neplīnbām un pacelt pāri iestenībai. Šī ir viena no pamata problemām strīdā par mākslu, kas izsauca sevišķi dedzīgus Černiševska teibildumus. «Māksla, — saka viņš, — ir darbība, ar kurās palīdzību cilvēks realizē savu dzīvu pēc daļā, jo nevar dabūt un dzīves likumus pakļaut māsu leģibām, māsu tieksmēm «redzēt visu tādi krāsā un tādi kārtībā, kāda patīk mums un atbilst mūsu iestenīniem, kas bieži ir vienpusīgi».

Mākslai, pēc Černiševska domām, jāiepazīstina mās ar daļumu pašā iestenībā; viens no mākslas uzdevumiem ir attēlot daļumu, kas atrodas iestenībā; tālāk, mākslai vajaga «atgādināt, sastraukt un atdzīvināt atnīpas par daļumu iestenībā tiem cilvēkiem, kas zina to no pieredzes un mīl atcerēties to.»

Tā Černiševsks no mākslas prasa tiesības un dzīves attēlojumu. Viens ir ievēribas cienīgs cilvēka apkārtējā pasaule, viss jāattēlo mākslai. Ar jādzīnu «iestenībā dzīve» Černiševsks saprata ne vien cilvēka attieksmi pret priekšmetiem un objektivo pasaulei, bet arī cilvēka iekšējo pasauli. Ar to Černiševsks gribēja pārādīt, ka māksla par attēlošanas priekšmetu kalpo tiešā, realā dzīvē. Atzīstot daļuma pārākumu iestenībā, viņš nesašūrināja mākslas apjomu, par ko viņu bieži apvalnoja, bet gan paplašināja to, izvedot mākslu no izvēlēto temu šaurā loka. Lai parādītu iestenību, materiala ir daudz, vajaga tikai mācīt attēlot to. Zēloties par tā trūkumu nedrīkst, jo bezkrāsaina un tukša dzīve ir tikai bezkrāsainiem cilvēkiem, kas tērzi par jātām un vajadzībām, bet būtībā ir bez kādām sevišķām jūtām un vajadzībām, izņemot izlikšanās vajadzību.»

Pretinieki Černiševski loti bieži apvainoja «estetiskas sagraušanā». Iestenībā viņš attīrija estetiku no veciem elementiem, ar savu, kā viņš runāja, «iestenības aizsardzību», tuvināja to «cieši klāt reālajā dzīvē». Atrisinot jāutājumu par mākslas darba formas un saturu samērā, Černiševsks pirmo vļetu dod saturam. «Tikai saturis, kas ir domājoša cilvēka cienīgs, — saka viņš, — spējīgs glābt mākslu no pārmetumēm. It kā tā — tukšs laika kavēklis. Mākslinieciska forma neiglābs mākslas darbu no neliņājumā vai līdzītīgiem smādiem, ja tas ar savas idejas svarīgumu nav spējīgs atbilst uz jāutājumu. «Vai bija vērts vūlēties par tādiem niekiem?»

Černiševsks atzina nepieciešamību studēt iestenību, iedzīlināties dzīves noslēpumos, laikmetu garā. Šo prasību Černiševsks izvirza arī kritikām, kas novērtē mākslas darbu. Spriedumos par šiem jautājumiem Černiševsks izteica domas, kas joti vērtīgas māsu laikā. Māksliniekam ir tiesības izteikt savu uzskatus par to, ko viņš attēlo, bet ar savu darbību viņam jākalpo vienam mērķim — jāapgūst materials, bet to var panākt tikai ar iestenības izziņu. Mākslinieks — rakstnieks un dzejnieks — nezaudē tiesības «objektivo iestenību uzlūkot tikai kā materialu, kā savas darbības lauku un, izmantojot to, pārkātot sev».

Černiševsks mācībā par mākslu daudz viņam raksturīgo apgaismes elementu. Māksla ir aicināta «attīstīt» cilvēkus, tai jāpopulārizē zinātnisku sasniegumus rezultātā, jāizplatīt «izglītība, skaidri jādzīsti par lietām, viss, kas dod garīgu, bet pēc tam arī materialu labumu. Tieši ar to, ka māksla un dzeja kalpo augstākām tautas interešēm, tām pienākas neapstrīdama un goda pilna vieta cilvēces radošā darba nozarēs, kas kalpo cilvēka labklājībai, bet «kalpot cilvēka labklājībai, tas nozīmē — iegūt pilnīgas tiesības sapņemt no cilvēka augstu cienu».

Černiševsks labi izprata estetiskās gaumes un arī pašas mākslas šķirkos nosacību, konstatēja mužniecības, intelleģences un zemnieku skaistuma jēdzīnu šķirkoso differenci. Kā karojais materialists, revolucionārs, kas, pēc V. I. Lepina vārdiem, prata atnest «jaunkantiesu, pozitivistu, machistu un pārējo putrotāju nozēlojamām blēnas», Černiševsks arī mākslai, sevišķi literatūrai, spēja parādīt tālās attīstības ceļus. Ja Černiševska disertācija bija pieejama tikai nedaudzim, tad ar viņa beletristiskajiem sacerējumiem varēja iepazīties visi. Sie sacerējumi it kā ilustrēja disertācijas tezes un propagandēja laikmetas progresīvās idejas.

Starp Černiševska daļliteratūras darbiem sevišķi ievērojama vieta romānam «Ko darīt?», kas kļuva par vadošo grāmatu vairākām pasaudei un saistīja V. I. Lepina sevišķu uzmanību. Romans līdz šim laikam saglabājis lielu popularitāti.

Romanā «Ko darīt?» Černiševsks parādēja ne tikai to, ka estetiskās vērtības nosaka šķiras intereses, bet izvirzīja mākslai arī vēsturisku uzdevumu.

Kas tiek atrisināts tikai māsu laikā. Kaisligums, ar kādu sakartītu romānam «Ko darīt?», pārsteidz pat tagad. Dzīļatīcība cilvēces laimigai nākotnei, sapnī par ievērojamo dienu, kad nebūs apspiedēju un apspiesto, vergu un saimnieku, kad brīva darba spožā saule mīdzēs pāri cilvēci — lūk, šī sacerējuma raksturīgākās vilcīni. Černiševsks romāns apaugļo iastījā ar optimisku tīcību cilvēka prātam, apliecinā cilvēka lielo lomu vīrs zemes, aicina revolucionāri darbībai, nosoda cilvēka personību pazemojošo parazītisko kapitalistisko iekārtu. Ar kvēlu mākslinieku un revolucionāru cīnītāju iestāvējā Černiševsks attēlo Rachmetovu — romāna «Ko darīt?» galveno varoni. Rachmetova tēls rādīts jaunais cilvēks, kuram cīna ar dzīves sociālo iekārtu, cīna par revolūciju ir viņa dzīves uzdevums. Savam varonim Černiševsks piešķir tautas milzīga monumentalitati, parādījis viņa tērauda gribu, kas norūdās nākamo kauju paredzējumā.

«Tikai saturis, kas ir domājoša cilvēka cienīgs, — saka viņš, — spējīgs glābt mākslu no pārmetumēm. It kā tā — tukšs laika kavēklis. Mākslinieciska forma neiglābs mākslas darbu no neliņājumā vai līdzītīgiem smādiem, ja tas ar savas idejas svarīgumu nav spējīgs atbilst uz jāutājumu. «Vai bija vērts vūlēties par tādiem niekiem?»

N. ČERNIŠEVSKA ESTETISKIE UZSKATI

PADOMIJU DZIMTENĒ

TA IETAUPA MILJONUS

Zinojumā par mūsu valsts saimniecības plāna izpildi 1948. gada 2. ceturksni teikts, ka puguda laikā virs plāna ie-taupīts 1,5 miljardi rubļu — suma, ar ko varētu pilnīgi segt mūsu republikas budžetā paredzētos izdevumus veselam gadam.

Sie milzu līdzekļi saglabāti, taupot katru kilogramu iezīvielu, katru kilogramu elektroenerģiju, katru mirklī darba laiku. Bet rezultāti šajā cīņā par katru kapeiku valsts naudas nekad nevarētu būt tik lieli, ja labāko lauzu pieredei Isā laikā neklūtu par visu strādnieku mantojumu. Raksturīgs pie-mērs tam ir ātras metalu apstrādāšanas metodes, kas ar katru dienu arvien plašāk ieviešas mūsu rūpniecības uz-nēnumos.

Metalu griešanas ātrumu vienmēr ie-robojoja materiaļa īpašības, no kā gatavo griežus. Kamēr to pagatavošanai lie-toja parasto tēraudu, griešanas ātrums nepārsnedz 5 metrus minutē. Cenšoties pēc lielākiem ātrumiem, sāka gatavot speciālas tēraudu šķirnes, kas satur lielāku volfrāmu daudzumu. Griešanas ātrums pamazām palielinās līdz 45 metriem minutē un tad ap-stājas — tēraudam tā bija augstākā robeža. Pie lielākiem ātrumiem instrumen-ti sakarsa tik stipri, ka zaudēja savu cietumu.

Bet jaunā technika nepazīst šķēršļus. Cenšoties pēc lielākiem ātrumiem instrumen-tiem, sāka pieletot kausējumus, kas iestenībā nesatur dzelzī un ko par-kaušējumu arī sauc tikai pēc veca par-auduma, jo to iestenībā nekausē, bet pa-gatavo no pulveriem.

Nesen avīzēs bija aprakstīts darba process vienā no Maskavas rūpniecībām, kas gatavo instrumentus no šiem spe-cialajiem kausējumiem. Lielās dzīrvās izejmateriālus sasmalcina vieglā pulve-ri, ko ar lielu precīzitātē uz aptiekas svariem izver vienādās daļās. Kā zināms, F. Engelss Černiševsks, kā arī Dobro-lubovs, nosauca par «socialistiskajiem Leipcīgas procesā».

«Ko darīt?» ir revolucionāri politiskā romāna pirmsākums mēģinājums krievu li-teratūrā.

Cerniševska estetisko uzskatu raksturojums būtu neplīnīgs, ja mēs nepie-minētu, kaut arī išumā, viņa kritiskos darbus, kuros arī, tāpat kā pārējos sa-vos darbos, viņš paliek tikpat konsekvētiens materialisms piekrītējs. Černiševsks kā kritikis ir tribuns, cīnītājs par taisnību, pret netaisnību un beztie-bību. Viņš, piemēram, cīnīgi lass Di-kensi, jo tas — pazemoto un vārgdienu aizstāvis, «melu un liekulības sodītājs», «zemāko šķiru aizstāvis pret augstākām». Cerniševsks sarakstīja lielu monografiju par Lesingu, «pielāgojot to māsu mājas apstākliem». Kā zināms, F. Engelss Černiševsks, kā arī Dobro-lubovs, nosauca par «socialistiskajiem Lesingiem». Vācu dramaturga un mākslas teoretiķa protesta un cīnības gara Černiševska mākslā.

Cerniševska literari kritiskās darbi-
bas centrā bija «gogoliskā», t. i. — at-
maskotā vienīzina pastiprināšana litera-
turā. Literatura Černiševsks gribēja
redzēt aktīvus cilvēkus, cīnītājus par
tautas interesēm, bet ne «liekos cilvē-
kus», kas izauguši kundzīkajā maizē
(kā Oņegins, Pečorins, Beļtovs, Rudins). Cerniševsks atzina, ka vājā un bez-
grības varoju atkāpti pagājusi, ka krievu
sabiedrībā jau radušies spēki, kas spē-
jīgi revolucionārā cīņā dzīvniecības
iekārtu nomalīt pret socialistiski. Cerniševsks nevarēja un negribēja
«idealu samierināt ar apstākliem». Kā Beļinskis, kas cīnījās pret «neķītro krievisko iestenību», arī Černiševsks nešķīmā cīnās pret tautas masu bez-
tiesību. Rakstniekiem viņš izvirza jo
svarīgu misiju — tam jābūt par «savas tautas tieksmju organu, tās vadītāju un
aizstāvētā».

Viens no šīs kustības iniciatoriem, Leningrādās strādnieks Bortkevičs, ne-daudz pārkonstruejot darba galdū un piedodot griezīm ipatnēju formu, drīz sasniedza 700 metru lielu metāla griešanas ātrumu minutē. Bet drīz viņu pārspēja cīts Leningradietis — virpotājs Afanasjevs, kas, pārņemot un papildinot Bortkeviča piederījus, pārsteidzēja visu pasaulei, sasniedzot 1000 metru lielu ātrumu 20 minūtē. Rezultātā viņš apstrādāja 20 detalas 3,5 stundās 20 stundu vietā, kas bija paredzētas pēc normas. Nav precīzi zināms, cik liels ir pašizmaksas samazinājums, ko sasniedza Afanasjevs, bet skaidrs, kā arī ne šādiem ietaupījumiem līdzīgi strādāji.

Sākstās tradīcijas izveidojušās mūsu zemē sakārā ar ražas novākšanu. Vie-nā no tām ir pirmsākums labību labības aplicēinājums strādnieku šķiru un zemniecības nesagraujamai draudzībai, kas padara mūsu zemi tik stipri.

Sākstās tradīcijas izveidojušās mūsu zemē sakārā ar ražas novākšanu. Vie-nā no tām ir pirmsākums labību labības aplicēinājums strādnieku šķiru un zemniecības nesagraujamai draudzībai, kas padara mūsu zemi tik stipri.

Sākstās tradīcijas izveidojušās mūsu zemē sakārā ar ražas novākšanu. Vie-nā no tām ir pirmsākums labību labības aplicēinājums strādnieku šķiru un zemniecības nesagraujamai draudzībai, kas padara mūsu zemi tik stipri.

Sākstās tradīcijas izveidojušās mūsu zemē sakārā ar ražas novākšanu. Vie-nā no tām ir pirmsākums labību labības aplicēinājums strādnieku šķiru un zemniecības nesagraujamai draudzībai, kas padara mūsu zemi tik stipri.

Sākstās tradīcijas izveidojušās mūsu zemē sakārā ar ražas novākšanu. Vie-nā no tām ir pirmsākums labību labības aplicēinājums strādnieku šķiru un zemniecības nesagraujamai draudzībai, kas padara mūsu zemi tik stipri.

Padomju Latvijas dziesmu svētki. Apvienotā jauktā kora kopskats Komunaru laukumā

B. Vdovenko foto

MŪSU DRUVAS ZAŁOS, ZELS

Padomju Latvijas dziesmu svētku rindās ar lepnūmu vērojām ari mūsu jaunos kolchozniekus. Daudzu pagastu kolchoznieki svētkos piedalījās ar atsevišķiem koriem, kas aprinku dziesmu svētkos bija guvuši teicamus panākumus. Starp tiem bija ari Sēlpils pagasta kolchozu apvie-notais koris.

Aprinku dziesmu svētkos sēlpilieši izcīnīja tiesības piedalīties republikas dziesmu svētkos Rīgā.

Vini lepni soloja pa skaitījumu gavilu skautajām ielām, gaiši smaidīja vējā un saulē iedeigušās sejas, dzirkstīja acis. Vinu balsis harmoniski ieklāvās visas tautas dziesmu kopējā, grandiozajā plūdumā. Tur bija viri un jaunekļi, sievas un jaunavas. Tie bija «Sēlijas», «Druvas», «Darba», «Liduma» u. c. kolchozu pārstāvji: gan kolchozo priekšsēdātāji, brigadieri, gan pagasta skolotājas, posmu vadītāji, laukkopji, lopkopji u. t. t. Visi 58 kora dalībnieki godam aizstāvēja savu pagasta, savu kolchoza slavu un dziesmās izteicās pagasta kolchoznieku domas.

... Lūk, kolchoza «Lidums» kolektīvs. Savu kolchozu vini nodibināja š. g. februara mēnesi un nosauca to par «Lidumu». Par «Lidumu» — tāpēc, ka vēl daudz lidumu jāuzplēš, jāpārveido vecās dzives ūsrās robežas, jāveic liels līdumnieku darbs, lai pilnas būtu kolchoza klētis un kūtis. Ir pagājis tikai pusgads, bet liels darbs jau padarīts. Kā pārējos pagasta kolchozos, ari vinu laukos briesmā bagāta raža, kas sola lie-lisku graudu birumu. Tā būs pirmā kolektīvā raža — nūk, par ko vini prie-cājas.

Kolchoza kori vada arteļa locekis Pēteris Miezitis. Dziedātāja un dirigen-ta gaitas vīnš sācis 1910. gadā. Vina matos jau manā sudrabā salnu, bet gaita vēl vingra un darbā rūdito roku kustības veikli un droši vada kora balsu plūdumā. Visi kora dalībnieki slavē vina darba dedzību, gatavojojoties dziesmu svētkiem. Vīnš gan mēģina nolegt savus nopeinīus: «Ko nu es — katrs taču tāds prieks dzīvot! Ar katru dienu redzi — dzīve iet kalnā. Rudeni sagaidām labu ražu, strādāt kļūvis vieglā, nāk mašīnas talkā un, kolektīvi strādājot, darbs labāk veicas. Celām jaunas ēkas. Dažos kaimiņu kolchozos jau ir elektrība. Un tagad kopā ar kolchoza «Drosmes» laudim ari mēs celām elektrības liniju. Tā, lūk, izmainās dzīve, — uz augšu, uz labu.»

R. AIZPURIETIS
Savas dzives ritidienu sēlpilieši kaldina darbā un slavina dziesmās. Vīnš zi-

na: «Dzīvot — tas nozīmē strādāt. Bet darbs savukārt cel dzīvi, un laimi-ga dzīve pieš spārnus dziesmai. Ne tik-vien dziesmai, bet visai dzīvei sākusies liela diena.

Lielā diena! Sēlpilieši mil dziedāt «Dziesmai šodien liela diena», jo tas iz-saka viņu prieku par dzīvi. Sajā dziesmā atmirdz viņu nākotnes celš.

«Naidnieks mūžam necels gaivu,
Mūsu druvas zaļos, zels,
Tautas sviedriem guto balvu
Gaišai dienai preti cels.»

Gaišai dienai preti kopā ar visu kolchozu iet ari kora dalībnieki komjau-nietis R. Kaktiņš. Sogad vīnš nobeidzis pamatskolu, tagad kolchozā veit brigadiera palīga uzdevumus. Vīnš dedzīgi stāsta par sava kolchoza dzīvi un cīnu par augstu ražu: 8 hektaru platībā varēti vilpo krievu druga, kolchoznieki solījās biedram Stalinam no katras hek-tara ievākt vismaz 17 centneru graudu. Solījums jāizpilda! Un Sēlpils kolchozi to izpildis — tam kīla vīnš apņēmība, dzīves un dziesmu prieks. Jaunā kolchoznieka R. Kaktiņa acis mīrīd jaunās dzives spožums un padomju laikmetu nopietniņa. Vīnš sapņo par izglītības turpināšanu. Padomju zemē viss iespē-jams, ari vīna celš ies vēl tālāk uz priekšu.

... Lūk, «Liduma» kolchozniece Nora Brūvere. Vīna ir pirmārīniece darbā un ari dziesmās. Vīna dedzīgi pievieno savu balsi kopējam korim, lai slavinātu biedru Stalinu un Padomju Armiju, kas latviešu tautai atdeva brīvību. Karam sākoties, vīna kopā ar tēvu, kas ir vecs revolucionārs un bolševiku partijas biedrs, aizbrauca uz Padomju Savienības alzīmuguri. Tur vīna mācījās un strādāja, kā mācīs un strāda komjau-nietis. Tagad ar jauno roku spēku un veiksmi vīna palīdi apkopt kolchoza laukus un veic deputates pienā-kumus ciema padomē. Blakus stāv vīnas vīrs — Ilgvars Brūveris. Vīnš tikai pa-gājušājā gadā demobilizējies no Padomju Armijas rīndām. Vīna atmiņā vēl blāv varonīgas cīnu dienas pie Ke-ningsbergas. Kolchoznieki vīnu cildina kā vienu no labākajiem laukkopjiem. I. Brūveris kopā ar kolchoza komjau-nītes organizācijas sekretāru Grāvleju apkopoj skīrnes sēklas parauglaukus.

Tikai darbs padomju zemē cel godā cilvēku. Un pēc darba ir tiesības at-leikt muguru un priečīties, lepoties par panākumiem. «Kad darba cilvēks ir bijis tādā cīena kā tagad? — jautā pa-gasta un ciema padomes deputāts, kolchoza «Darbs» priekšsēdētājs V. Staks un pats atbild: «Nekad!» Vīna vadītās

PADOMJU LATVIJAS DZIESMU SVĒTKU DZIESMU KARŠ

J. KOKLE

Aizvadītie Padomju Latvijas dziesmu svētki pārsējuši visus līdz šim notikušos dziesmu svētkus ne vien da-libnieku skaita ziņā, bet ari koru rosi-bas un mākslinieciskās kvalitates ziņā. To skaidri pierādīja priekšzīmigie ap-vienoto koru dziedājumi un augsti kvalificētie atsevišķo koru priešknesumi dziesmu karā.

Pēc neaizmirstamiem un krāšniem kopkoru konkertiem 22. jūlijā, agrā ri-ta stundā, labākie no labākajiem koriem pulcējās dziesmu karam. Pavīnam dziesmu karā Rīgā piedalījās 69 kori ar vairāk nekā 4300 dziedātājiem. Tāds koro-ru un dziedātāju skaits tālu pārspēj vi-su līdz šim Latvijā dzirdēto un redzē-to. Padomju iekārta devusi iespēju iz-raisīties tautas radīšiem spēkiem plāsos apmēros un sasniegst augstu māksliniecisku kvalitatīti. Dziesmu karš risinājās divos gājienos. Pirmsāk gājens notika trijās atsevišķas vietās: Universitātes aulā, Konservatorijā un ACP klubā, jo Rīgā vēl arvien trūkst pietiekami lielas koncertzāles, kas varētu uzņemt plašākas, izpildītāju un klausītāju mas-

Pirmajā gājienā katrs koris dziedāja vienu dziesmu pēc savas izvēles, bet otru pēc žurijas komisijas norādījuma. Lielais vairums jauktu koru bija izvēlujušies jaunās padomju dziesmas — P. Barisons «Dziesmai šodien liela diena», Jāz. Medina «Dziesma Rigai», un klasiskās dziesmas — Em. Melngaila «Senatni», A. Kalniņa «Meža meitu». Otrais, izskirīgais gājens notika

kolchozs ir viens no labākajiem pa-gastā. Kolchozs vienmēr slavīcīgi un pirms termina izpilda savas saistības ar valsti. Solojot par Rīgas ielām, dziedot Komunaru laukumā, visur, kur atskanēja jūsmīgo skatītāju skāļi aplau-si — V. Stakam un arī pārējiem Sēlpils pagasta kolchozu kora dalībniekiem bija tiesības domāt, ka te arī viņiem aplaudē. Tās arī bija. Tas dod vi-niem tiesības lepoties. Tas nav vizde-gumīgs lepnumis. Tas ir lepnumis par panākumiem darbā, tas ir lepnumis par jauno dzīvi, ko vīni ceļ. Par to drīkst un var lepoties.

Droši un krāšni plūda Sēlpils pagasta kolchozu kora dziesmas. Vīni tajās slā-vēja padomju valsti, līgoja biedram Stalinam, priečājās par lielo dienu, kas sākusiies laukā un pilsētu darba lauju dzīvē. Prieks un līksme nāca no sirds un gāja pie sirds. Tas pauða darba zemnieka drošo un nelokāmo tīcību lauku kolektivizācijas uzvaras gaitai, jauno kolchozu uzplaukumam, kolchoznieku laimīgajām un bagātajām dzīvēm.

Valsts konservatorijas zālē. Koru līdzīgo spēju dēļ šajā gājienā bija izvirzīti 32 kori ar 3000 dziedātājiem. Galvenajā žurijas komisijā ietilpē LPSR Izglītības ministrs K. Strazdiņš, LK(b)P CK pārstāvē M. Buša, dziesmu svētku goda virsdirigents A. Kalniņš, komponisti Ad. Skulte, A. Zillinskis, P. Smilga u. c. Zurijas komisijas bāzē grūti iz-skirt jautājumu, kurš no koriem tas labākais, jo koru spējas bija stipri vien-līdzīgi.

Izskirošajā gājienā piedalījās 19 jauktu koru, kas visi nodziedāja žurijas komisijas izvēlēto dziesmu — J. Vitola «Gaismas pili». So skaitā, klasisko dziesmes ar lielu uzmanību klausījās kuplā klausītāju salīme. Nāca viens dziesmas izpildījums pēc otra, ktrs kāsās par iepriekšējo: pēkšņi pārpildīto klausītāju zālē spontāni pāršalca aplausu vētra. To bija izraisījis Cēsu sko-lotāju instituta koris ar savu aizrautīgo un izjusto dziedājumu. 100 dziedātāju lielais koris jaunā dirigenta Imanta Kokara vadībā prata tik pārliecinoši nodziedāt un interpretēt skaito dziesmu un iellikt tajā tādu jaunības spēka pilnu jūsimu, kā plašajā auditorijā pa-nāca neaizmirstamu iespaidu — it kā pašreiz tiešām celots augšām gaismas pils. Koris prot teicami izpildīt ne vien latviešu dziesmas, bet arī citu brālīgo padomju tautu dziesmas; to Institūta audēkņi pierādīja ar krievu tautas dziesmas «Lejup pa māmulu Volgu» (A. Novikova apstrādājumā) krāšno iz-pildījumu. Koris parādīja visai izlīdzī-nātu ansamblu, krāsns ari kora skanī-gums. Patīkamu iespaidu atstāja kora ārējais noformējums, skaistie tautas tēri-

Cēsu skolotāju instituta jauktais koris pelni ieguva pirmo premiju (Rbl. 5.000, — apmērā). Kā vislabākais koris republikā tas saņēma glābšanai līdz nākamajiem dziesmu svētkiem Padomju Latvijas 1948. gada dziesmu svētku karogu.

Otrās premijas (Rbl. 3.000, —) ieguva 3 jauktie koris: Ārlavas pagasta (Talsu apr.) jauktais koris (95 dziedātāji), diri-gents Aleksandrs Salinš), Ventspils pil-sētas ACP strādnieku Centrālā klubā jauktais koris (140 dalībnieku, dirigents Hermanis Prūsis), Jēkabpils aprīkoka kulturas nama koris (70 dalībnieku, diri-gents Aleksandrs Vasiljevskis).

Desmit jauktie koris saņēma goda rakstus.

No 10 sieviešu koriem, kas piedalījās dziesmu karā, par labāko izvirzītu Talsu pilsētas kulturas nama koris dirigenta Arvida Vainovska vadībā. Pirmo premiju koris ieguva ar koši no-dziedāto Jēk. Medina dziesmu «Ziedi, mana linu drūva». Kora dalībniecēm dzidras, daiļskanīgas balsis, labi salie-dēts kora ansamblis. Dirigēta A. Vai-novska pārdomātās un dzīvās dziesmas iztulkojums guva klausītāju nedali-puti piekrīšanu. Jaukti izskatījās 60 da-libniecībā lielais koris krāsnajos sava no-vada tautas tēpos.

Goda rakstus saņēma 4 sieviešu kori.

Vīru koru skaitā, kuri piedalījās dziesmu karā, starp pārējiem koriem skaitīski bija vismazākais, proti — tikai 3 kori. Toties spējās šie kori bija visvien-līdzīgākie. Vīru kori sacentās ar Jēk. Medina dziesmu «Tēvu zemei». Visbrā-sāk šo dziesmu izdevās nodziedāt Rīgas poligrafisko uzņēmumu strādnieku arod biedrības vīru korim. «Dziedonis» dirigēta Haralda Medņa vadībā, līdz ar to iegūstot pirmo premiju. Otto pre-miju ieguva Talsu pilsētas Kulturas nama koris. Lai gan dalībnieku skaita ziņā šis koris mazākās par pirmo (koris ap 40 dziedātāju), tomēr vispārējā no-skanojuma un intonacijas ziņā koris uzrādīja teicamus sasniegumus. Tas neapšaubāmi ir centīgā dirigēta Arvida Vainovska nopeinīs, kas rūpīgā darbā priekšzīmīgi sagatavojuši vairākus kora kolektīvus, iegūstot šai dziesmu karā 3 premijas. Liepājas «Sarkanā Metalurga» vīru koris «Dziedonis» di-riģēta J. Dreimāna vadībā ieguva go-da rakstu.

Sajos dziesmu svētkos pirmo reizi dziesmu karā piedalījās bērnu kori. Tas ir vislepriecinošākais notikums ar lielu nozīmi mūsu muzikālās kulturas tālākā attīstībā. Ja apvienotajā kop-kori piedalījās pāri par 4000 dziedātāju, tad dziesmu karā piedalījās 10 bērnu koris ar vairāk nekā 600 mazajiem «karotājiem».

Pirmo premiju «izkaroja» Talsu L un 2. pamatskolas apvienotais koris. Ap 100 dziedonīšu lielo kori talantīgais di-riģētais A. Vainovskis saliedējis kopējā vienībā tikpat teicami kā sieviešu un vīru korus.

Otro premiju ieguva Dobelei pilsētas pamatskolas koris. Disciplinas un ārējā noformējuma ziņā tas bija viens no priekšzīmīgākajiem koriem visā kora skatā. Dirigētais Oļegs Sevelis ar 70 dalībnieku lielo kori panācis ievē-rojami izsmalcinātu un niānsēm bagātu priekšnesumu.

Padomju Latvijas dziesmu svētki. Pāri par 100.000 klausītāju pulcējās Komunaru laukumā, lai noklausītos dziesmu svētku koncertus

B. Vdovenko foto

LATVIEŠU DZIESMAS LIELĀS DIENAS

Skaista un laba ir mūsu Riga. Bet tik dailu un tik pacilājošu mūsu sirmu un mūžam jauno republikas galvaspilsētu, kāda tā bija Padomju Latvijas pirmo vispārējo dziesmu svētku laikā, šķiet, nekad nebija redzējuši. Vienigi vēsturiskās 1940. gada jūlijā dienas, kad Latvija kļuva par padomju republiku, var iedzināties arī gada jūliju.

Un ne bez pamata Riga bija skaista un ilksma. Šajās dienās visā spēkā un daudumā skanēja padomju varas atbrīvotā, atmodinātā latviešu dziesma: šajās dienās visā krāšņumā aplauka tās neizsmelāmās un nesalaūzamās garīgā spēkā bagātības, kas slējās mūsu tautā; šajās dienās mēs ar lepnūmu atskatījāmies uz 8 padomju varas gados noīto cīnu, darba un uzvaru celu; šajās dienās skaidrāk nekā jebkad ieraudzījām, cik stipri un bagāti esam kļuvuši, cik lielisks nākotnei mūsu priekšā. Padomju Latvijas 8. gadadiena, pirmie Padomju Latvijas dziesmu svētki un latviešu vispārējo dziesmu svētku 75. gadu jubileje bija saplūduši vienā, mūžam neaizmirstamā, svinīgā galvenā jūrā.

Jau vairākas dienas pirms 19. jūlijā, liejo svētku oficiālā sākuma, Riga bija dziesmu un ilksmas pacilātības varā. No tālās Bārtas un Rucavas nemierīgās Dzintarjūras krastā, no Aluksnes un Valkas igaunū zemes kaimīnos, no Krāslavas un Ilūkstes Latvijas dienvidu malā, no visas republikas gan vilcēnus, gan automašīnas, spraigām dziesmām skanot, Rīgā iebrāja daudzi tūkstoši, pat desmiti tūkstoši dziedātāji, dejotāji un muzikanti.

Svētki sākās ar dalībnieku gājienu no Pionieri laukuma uz «Dinamo» stadionu, kur norisa dziesmu svētku ievadījuma dala.

...Laukumā uzzes karogus. Pašā priekšā liekākais no tiem — kosi sārts, ar latviešu labākā drauga tautu vadotu biedra Stajina attēlu vidū. To pāvada koru karogi — gan sārti, gan citās varavīknes krāsās zaigojoši. Te-pat plivo «Darba rezervju» un sporta biedrību karogi. Pēc brīža šie košie karogi jau izkārtojusies piecstarainas zvaigznes veidā, kurus vidū, goda vietā, Pētera Barisona spēcīgās dziesmas «Dziesmai šodien liela diena» motīvam fanfarās skanot, ienes pirmo latviešu vispārīgo dziesmu svētku karogu un Padomju Latvijas dziesmu svētku karogu. Visapšķirt laukumam novietojas tautisko deju kolektivi, radīdami krāšņu, mīrīdošu loku ap karogu izveidotu piecstarainu zvaigzni. So dailo loku papildināti vairāk nekā 10 tūkstoši tautiskajos tēpos rotāto dziedātāju stacionā tribinēs.

Centralajā tribinē Latvijas Komunistiskās (bolševiku) Partijas CK sekretārs J. Kalnberzīns, Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājs prof. Dr. A. Kirchensteins, Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājs V. Lācis, Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs priekšsēdētājs prof. Dr. A. Kirchensteins, LK(b)P CK sekretāri I. Lebedevs un A. Pelše, F. Titovs. Ieradušās arī vairāku brāļīgo padomju republiku delegacijas. Viesu vidū pirmo latviešu vispārējo dziesmu svētku dalībniece Anna Ozola, Padomju Latvijas dziesmu svētku goda virsdirektori Latvijas PSR tautas mākslinieki Emīls Melngailis un Alfrēds Kalnīns.

Tribinē kāpj Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieks J. Ostrovs. Viņš pazino, ka lielie visas tautas svētki atklāti. Varenā skanu vīnī Komunaru laukumā pāršalc himnas, svinīgās skanās aizplūst pa apkārtējiem laukumiem un ielām, radio vilpi tās aiznes visai republikai, visai Padomju Savienībai. Visa pasaule dzīrē, kā šodien laimīgā latviešu tauta svinīlus svētkus.

Svētku dalībniekus un viesus Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs, Ministru Padomes un LK(b)P CK vārdā apsveic LK(b)P CK sekretārs A. Pelše.

Sākās svētku programma. To ievada B. Aleksandrova monumentalā dziesma «Lai padomju valstī ir slava». Cildeņie vārdi un svinīgā muzika skan kā zvērests, kurā latviešu tauta apliecinās savu mūžīgo uzticību padomēm, bolševiku partijai un Stalinam. Dziesma savīlo un aizrauj, liek izjust Hēlas socialistiskās dzimtenes neizmērojamo varenību.

Līdz pāriem dvēseles dzīlumiem iepiežas arī nākamā dziesma J. Ozolina «Sveicīens Padomju Latvijai». Šīs dziesmas apvienotais jauktais koris dzied Valsts operas un baleta teatra un Valsts filharmonijas pūtēju orķestra pavadījumā. Virsdirektors — Latvijas PSR noīliem bagātās mākslas darbinieki Jānis Ozoliņš.

Vinu nomaina otrs svētku virsdirektors Teodors Kalnīns. Kori dzied P. Barisona «Dziesmai šodien liela diena». Grūti iedomāties kādu citu dziesmu, kas šīs kompozīcijas virsrakstā likto vīnu ietekmu tiks spilgti un tiks pārliecinoši, tāpat kā grūti iedomāties šai lieliskajai dziesmā varenāku izpildījumu par to, ko dzirdējām nupat svētkos.

Gaiši un pacilāti skan Jāzeps Medina «Dziesma Rīgai». Tautas prieks par izcīnītajām uzvarām, par izkaroto briuni un laimi, šķiet, uzspurdz zilajās debesis kā cirula pavasaraīgā dziesma.

Nākamās četrās dziesmas pieder latviešu kora muzikas klasikai. Virsdirektors, noīliem bagātās mākslas darbinieki prof. Jēkabs Medīns vada Em. Dārziņa «Mēness starus stīgo» un Em. Melngaila «Senatni». Dārziņa liegās, siltās melodijas alzvada klausītāju pagātnē, pastāsta par tautas ilgām pēc laimes, pēc gaismas. Ar visu būti klausītāji izjūtē īlu spēku un skaitītāmu, tāpēc jo liels gandarījums apzināties, ka tagad padomju tauta ieguvusi visu to (un vēl nesaldīzīnām vairāk), par ko pirms daudzām gadiem sapnoja skaistās dziesmas autori. Glūži līdzīgu gandarījumu sagādāja «Senatne».

Prof. Jēkabu Medīnu nomaina ceturtais šo svētku virsdirektors, noīliem bagātās mākslas darbinieki Leonīds Vigners. Viņa vadībā jauktie kori dzied A. Kalnīna «Meža meitūn» un J. Vitola «Gaismas pilis». Šīs dziesmas, tāpat kā divas iepriekšējās, pieder latviešu muzikas zelta fonda visielikākiem dārgumiem, kas dzīli iestīgti ikgadēja krietna latviešu sirdī.

Kora priekšnesumus turpina Radio-komitejas koris, kas dirigēta T. Kalnīna vadībā dzied P. Līcītes «Dziesmu par Stalinu», V. Zacharova «Slavinājumu» un latgaliešu tautas dziesmu M. Zarina apdarē «Dancoj gosti pie kaimīna». Dziesmām seko igaunū tautas deja «Tuljaks». Tad H. Medīpa vadītās Poligrafiskās rūpniecības un preses darbinieku arodbiedrības viru koris «Dziedonis» dzied J. Vitola dziesmu «Uguns milnas» un J. Līciņa «Strēlnieku dziesmu». Tikko brašas viru balsis pār-

salkušas laukumu, uzdzirkst jauna deja. Soreiz tās ir latviešu «Dzirnaviņas», kas liek skatītājiem gavilēt. Un šajās gavilēs, tāpat kā tajā spējī uzliesmojošajā sajūsmā, kas pavada igauņu «Tuljaks» un «Kurpnieku polku», skan stingrs un nevilkots apliecinājums padomju tautu staliniskajai brāllībai. Vēl dzied H. Prūša vadītās lielais Ventspils arodbiedrību apvienotais koris.

Laukumā uznāk «Darba rezervju» arodbiedrību pārstāvji — mūsu slavenās strādnieku šķiršās cienīgais papildinājums. Sava orkestra pavadījumā, dirigētā J. Zelmena vadītā, jaunieši dzied J. Ozolina «Darba rezervju jauniešu dziesmu» un Novikova «Demokrātiskās jaunatnes himnu». Ne tikai krietnais māksliniečiskais izpildījums, bet vēl vairāk vareņais pārliecības spēks, kas skanēja šās dziesmās, liecina, ka savai jaunatnai varam droši uzticēties, ka tā labi apzinās savu stāvokli un savus pienākumus padomju valstī, padomju sabiedrībā. Jaunieši noslēdz dziesmu avotu.

Savu neaizmirstamo uztāšanos bērnīši ar J. Ozolinu vienkāršo, bet melodisko un skanīgo dziesmu «Skaista mūsu zeme dzimtā» autora vadībā. Kāds priekšā, kāda nevilkota ilksme par savu gaiso dzīvi, par savu jaunību skan šai dziedātājumā!

Kvēla dzimtenes mīlestība, cieša apnēmība izaugt par krietniem savas brīvības zemes dīliem un meitām sirsnīgi un silti staro arī no nākamajām dziesmām — P. Līcītes «Auž māsa zvaigzni karogā» un J. Dunajevska «Labi dzīvo padomju zemē».

Dziesmu svētku pirmās dienas programmas otro daļu ievada latviešu strēlnieku gvardes vienības koris dirigēta gvardes vecākā leitnanta P. Blaževica vadībā. Jūsmīgi aplausi sagaida latviešu gvardus, mūsu slaveno sarkano strēlnieku slavas mantiniekus, tālākējus un kuplinātājus. Ar J. Ozolinu «Latviešu strēlnieku dziesmu», kas dzīvo sīvu kauju ugūnis Tēvijas karalīkā un kas tagad paliekamā vītu atradusi ikviena Padomju Latvijas patrioti sirdi, gvardi uzsāk savu priekšnesumu. Ari pārējās dziesmas — J. Ozolina «Stalīna viri», M. Goldina «Uzvaras rīts», P. Blaževica «Gvardu maršs», N. Zolotona «Gvardu gājiens» stāstīja par latviešu strēlnieku cīņām Tēvijas karē, pārliecinošiem vārdiem runāja par viņu nemirstīgajiem varondarbiem un tām cēlājām kaujas tradīcijām, kas uz mūžiem pārvalītās latviešu karavīru vīdu.

Gvardes nomaina Leonīda Vignera vadītās viru koris. Svinīgā sajūsmā dziedēti dziedātāji un klausītāji klausās A. Aleksandrova «Kantāti par Stalinu». Varenā brāzmo spēcīgās viru balsīs, satrauc un savīlo visus klātesošos. Ikviens izjūtē, cik dārgi padomju cilvēkiem labākīs — Stalinā! Tur bija mūsu Padomju Latvijas kori, labākie no labākajiem, tur bija sīrmās, kā baltas ābeles ziedošās dziedātāju galvas, tur bija mūsu rūpnieku un fabriku stachanovieši, tur bija mūsu kolchozu pirmrindnieki, tur bija mūsu brašie karavīri, sportisti, tur bija mūsu padomju jaunatne, mūsu pionieri un bēri — mūsu padomju milzīgā, daudzdzuburainā dzives koka visaugstākā, visskaistākā lapotne un vīrsotne — mūsu dzīves, darba un arī mūsu dziesmas dzīvē nākotne.

Un cik brīnišķīgas melodijas, kā pāvasarā uždenī, šālca un pludoši dzīvēja gājiens! Tur bija mūsu Padomju Latvijas kori, labākie no labākajiem, tur bija sīrmās, kā baltas ābeles ziedošās dziedātāju galvas, tur bija mūsu rūpnieku un fabriku stachanovieši, tur bija mūsu kolchozu pirmrindnieki, tur bija mūsu brašie karavīri, sportisti, tur bija mūsu padomju tautu draudzības sirsnīgo apņēmību — let visur un vienmēr mīlīgā kopsoli uz vēl labāku nākotni — uz komunismu.

Latviešu dziesma, kas pēc šī lietiski gājienu tikpat lieliski atbalsojis Padomju Latvijas astotās gadadienā un dziesmu svētku turpmākās norises gājiens! Senā latvju tautas daīna, apdziedēdot darba tautas drūmos likteņus pagātnē un ilgas pēc laimes un brīvības, bija greznojusies jaunā, šodienīgā svētku rotā, jaunā, šodienīgā padomju dziesma izskanēja kā himnisks visas tautas sabalojums un cīdinājums apgarotam darbam Stalīna piecgaades veikšanai četros gados gan plīsētās, gan laukos. Daudzēm dziedātājiem un it īpaši dziedātājiem rokas bija pilnas ar pukēm, kas smaržoja kā dzīves pavaras, lūpas bija pilnas dziesmām, kas izdeva nesatrīcīnāmu mīlestību Padomju Latvijai un visai mūsu dzīzenajai, dailajai un varenajai Dzimtenei. Tās bija tās pašas rokas, kas iekārēnenogurstoši cīlā darba rīkus, tās bija tās pašas lūpas, kas iekārēnei izsaka mīlus vārdus gan saviem bied-

riem, gan saviem tuviniekiem, gan saviem bēriem, gan virpai vai izkaptī, gan arkla lemesim vai traktora motoram, jo visu mūsu dziesmu pamata ir darbs.

Dziesmu svētku virsdirektenti (no kreisās): Jēkabs Medīns, Leonīds Vigners, Teodors Kalnīns, Jānis Ozoliņš. B. Vdovenko foto

DZIESMAS GĀJIENS

Lielis, skaists un varens

J. GROTS

bija mūsu dziedātāju un

koru gājiens, kas 19. jūlijā

ievadīja pārvērķi, ievadot Padomju Latvijas astotās gadadienā un Padomju Latvijas dziesmu svētkus, kā milzīga simtās, neskaitāmās krāsās zaigojošā un

skanoša varavīkne aizvījās pa saules

skāpījusām Rīgas ielām uz «Dīnamo» stadionu.

So gājienu, kas laistījās un mīrdēja

karogos, greznos un krāsinos tautas

terpos, kas dūca un skanēja daudzās

melodijās, cīldienās skanās un

saskanās, paužot padomju dzīves un

darba skaitumu un spēku, šo acīs un

ausis apžilbinošo gājienu ar patiesu

jūsmu un apbrīnu vēroja un pavadīja

mūsu Rīga, kas, vārda pilnā nozīmē,

viza bija iznākusi ielās, atvērusi visus

savus logus, vārtus un durvis, acīs un

sirdis, lai vienotu un uzgāvēlētu

padomju dziesmes un darba varenību. Tā bija dzīla, ista un nevilkota sajūsma, ar kādu šo dziesmu gājienu sastāpēja un pārvalīja visi Rīgas iedzīvotāji. Un kas gan nebija redzams un dzīrdams šī gājiens!

Tur bija mūsu Padomju Latvijas kori, labākie no labākajiem, tur bija sīrmās, kā baltas ābeles ziedošās dziedātāju galvas, tur bija mūsu rūpnieku un fabriku stachanovieši, tur bija mūsu kolchozu pirmrindnieki, tur bija mūsu brašie karavīri, sportisti, tur bija mūsu padomju jaunatne, mūsu pionieri un bēri — mūsu padomju milzīgā, daudzdzuburainā dzives koka visaugstākā, visskaistākā lapotne un vīrsotne — mūsu dzīves, darba un arī mūsu dziesmas dzīvē nākotne.

Tās bija gājiens, kas ne tikai spōli

demonstrēja Padomju Latvijas sasniegumus

un plūdumā dzīrdējām arī slavenās

lietotām gājiņām, kā kārtīgā valodu,

gājiens, kas iekārēnei izsaka mīlus vārdus gan saviem bēriem, gan kolchozās.

Kārīgās un skanīgās mīrdzošās gājiens!

PALMIRO TOLJATI

J. MIROVS

Caur brillēm klausītājā raugās gudras, pētījošas acis, kas laiku pa laikam ieplaiksnās tikkā samanāmā sminā. Ārēji rīspresidenti pēc tikšanās ar Toljati Romā parasti uzsvēra, ka viņš atgādina zinātnieku. Jā, viņu var uzskatīt par zinātnieku. Un nevis tāpēc, ka viņš teicami pabeidzis Turinas universitāti, iegūstot filoloģijas un filozofijas zinātņu doktora gradu, bet gan tāpēc, ka visu savu apzinīgo dzīvi — Toljati tagad ir 54 gadus vecs — viņš veltījis tam, lai Itālijas strādnieku šķirai un darba laudim padarītu pieetauru Lepina-Stalīna mācību, lai pēc iešķējās sekmīgā pielietotu to praksē. Viņš izgājis bargu proletariāta revolucionāra skolu, sēdējis fašistiskajos cīņumos. Būdams aizņemts lielu politisko problemu risināšanā, viņš tai pašā laikā sev par lielu un svarīgu uzdevumu uzskatīja Lepina un Stalīna itāļu valodā tulkoto darbu redigēšanu.

Toljati — zinātnieks tāpēc, ka viņš ir liels revolucionārs. Bet Ists revolucionārs, miljonu masu organizators nevar nebūt zinātnieks. Toljati auditorija nav ieslēgta četrās sienās. Slikti tūkstoši cilvēku klausīs viņu Romas, Milanas, Turinas, Neapoles laukumos, miljoni lasa viņa dedzīgos rakstus komunistiskajā presē.

Toljati — itāļu patriots un tai pašā viņš ir proletāriāta internacionālists. Ienaudniekiem to nesaprast, tāpat kā viņiem nesaprast pašreizējo lielo cilvēces pagriezienu uz komunismu. Katrā savā lielākā runā viņš ar kvēlu mīlestību runā par Krieviju, uzvarējušo socialisma zemi, par Stalīnu. Viņš nebeidz atgādināt Itālijas tautai, ka tikai draudzība ar Padomju Savienību var nodrošināt tai patiesu neatkarību un virzīšanos uz priekšu pa ista progresu ceļu.

10. jūlijā, trīs dienas pirms nodevīga uzbrukuma Toljati, Itālijas deputāti palātā apspriedēti jautājumu par Itālijas — Amerikas noliguma «par Maršala plānu» ratifikāciju. Reakcionārā vairākuma deputāti centās pasvītot savu vienaldzību un nevērību pret progresīvi demokratiskās nometnes runātāju argumentiem. Viņi atklāti demonstrēja, ka, lai arī cik daudz iebildumi, atskāņuši šeit pret kapitulāciju Amerikas imperialisma priekšā, un lai arī cik pareizi un prātīgi būtu šie iebildumi, — vienalga, nekas nevar satricināt viņu nostāju. Un tomēr Toljati savīloja valdības vairākuma «stāvošo lēpēnu». Jau pēc pirmajiem viņa vārdiem tās sāka ausīties. Toljati runāja par to, ka demokratiskās nometnes ar Padomju Savienību priekšgalā cīnās par mieru, par progresu un demokrātiju. ASV, strādāmās imperialistiskās nometnes priekšgalā, gatavo jaunu kuru. Itāliju grib pārvērst par pretpadomju kara plādārnu. Apjukums izceļas vairākuma deputātu vidū, kad Toljati, kriēso deputātu aplausu pavadīts, paziņoja:

«Mums, komunistiem, sveša vieglītība un bezrūpība. Kad mēs runājam par kuru, mēs zinām, ka runājam par svarīgām lietām, um zinām, kāds ir mūsu pienākums. Mūsu pienākums šodien — aicināt visu Itālijas tautu cīnī-

ties par mieru Itālijai un visai pasaulei. Tāds ir mūsu mērķis šodien. Bet ja rit visa mūsu zeme būs patiesi uzgrūta uz ceļa, kas ved uz karu, mēs tāpat zināsim, kāds ir mūsu pienākums. Mūsu atbildē imperialistiskajam karam būs sacelšanās, lai aizstāvētu mieru, mūsu zemes neatkarību un nākotni. *

Toljati ir viens no lielākajiem mūsu laikmeti darbiniekiem. Viņš ir joti labs orators, brīnišķīgs publicists, guðrs strategs un taktikis. Vina lielums ir tas, ka viņš bezgalīgi uzticīgs socialisma lietai, Lepina-Stalīna lietai, tas, ka viņš pilns neizskirtīgais tīcības strādnieku šķirai, tas, ka viņš nesaraujami saistīts ar savu partiju.

1942. gada februārī, kad Hitlers un Musolini vēl lieļījās ar savām uzvarām, Toljati rakstīja: «Fašistiskā Itālija — bankrota priekšvakārā». Toljati pierādīja, ka, saistot Itālijas likteni ar vācu imperialisma likteni, Musolini nolēmis Itāliju katastrofai. Itālijas vēsturiskais celjs ir draudzība ar slavu tautām. Vienā otram toreiz likās, ka Itālijas strādnieku šķirai galīgi sagrautā, nosmacēta. Bet Toljati droši un atklāti apelē pie Itālijas strādnieku šķirai.

«Kā maize, kā gaiss un saule, — viņš rakstīja, — Itālijas strādnieku šķirai nepieciešams, lai visi progresīvie elementi lielos un mazos uzņēmumos, laukaimniecības proletariāta centros izbeiguši pasivitāti, atstātu nogaidīšanas pozīcijas un nekavējoties, ar visu energiju un visiem spēkiem sākt atjaunot antifašistisko pagrīdes organizāciju, kas būtu spējīga sagatavot, organizēt un nodrošināt plašu pilsētu un lauku proletariāta masu kustību. *

1943. gada aprīli rakstā «Fašistisko varasvīru krize Itālijā» viņš paredz drīz galu Musolini. Un atkal viņš griežas pie Itālijas strādniekiem, kurus aicina pildīt «visas tautas, visas valsts avangarda lomu cīnā pret kauna pilno fašistisko tiraniju».

1944. gadā Toljati atgriezās Itālijā. Blakus viņam nostājas veco komunistu — partizānu vadītāju, pagrīdnīku, bijušo fašīšu cietumnieku — kohorta. Ar kā sāk Toljati? Viņš sāk pulchnāt partijas spēkus, sāk celt lielu strādnieku šķirai masu partiju. Partija — tas ir pamatu pamats. Laiks negaida. Padomju Armijas cīna par vācu fašisma galīgo sagrāvi pieņemas spēkā. Toljati organizēmas uz karu pret fašismu. Bet ne uz vienu brīdi viņš neizmīnās svarīgāko uzdevumu: partijas celtnei.

Sākas patiesām ražēta darba laiks. Valsti salīmīko anglu un amerikānu karaspēks, kas neļauj Itālijas strādnieku šķirai un darba laudim realizēt dzīvē nopietnus sociāl ekonomiskus pārkātojumus. Dienvidos zeme paliek muižnieku, uzņēmumi — fašistisko privātvalstnieku rokās.

Stāvoklis nemainās arī pēc kara beigām. Zemē arvien vēl paliek amerikānu okupācijas karaspēks, kas visādi bremzē masu antifašistisko

demokrātisko pacēlumu. Bet komunistiskā partija aug. Tās rindās jau vairāk nekā miljons cilvēku. Šis skaitlis arvien pieauga, tas sasniedz dienus miljonus. Toljati daudz dara, lai nostiprinātu strādnieku šķiras rindu vienību. Vienotā fronte ar socialistisko partiju, kas bija radīta vēl pirms kara, klūst stiprāka. Toljati iestājas valdībā. Amerikānu imperialisti, iekšējā reakcija, Vatikans pastiprina cīnu pret komunistisko partiju. Izpildot amerikānu reakcijas prasību, komunistus izspiež no valdības. Kopā ar komunistiem no valdības aiziet arī socialisti. Bet ap šo laiku partijas skaitliskais sastāvs jau pārsniedz divus miljonus. Itālijas Vispārējā darba konfederācijā — septiņi miljoni strādnieku un kalpotājai.

Būdams uzticīgs Lepina-Stalīna mācībāi, Toljati cīnās par strādnieku šķiras un zemniecības savienības nostiprināšanu, par plašas tautas demokratiskās frontes radīšanu.

Atmiņā vēl labi uzglabājusies tā kauja, kādu Tautas demokratiskā fronte pieteica starptautiskajai reakcijai parlamentā vēlēšanās sā gada aprīli. Visi starptautiskās un iekšējās reakcijas spēki vērsās pret Itālijas demokrātiju. Partijas un Tautas demokrātiskās frontes priekšgalā, uzskā kauju ar reakcijas spēkiem. Viņš ir nenogurdīnāms. Daudzi simti tūkstoši cilvēku tanis dienās klausījās Toljati trāpīgās, ugūnīgās, revolucionāras kvēles pilnās runas. Katrā viņa runa iznīcināši trāpa de Gasperi un iekšējū ministru Selbu, atmasko viņu negodīgās vēlēšanu saņemtās metodes «pēc amerikānu parauga».

Vēlēšanas beidzās. De Gasperi partija, patiesām nesmādējot visvisādākos panākmenus, ieguva vairākumu. Bet amerikānu reakcija visai vājā cildina sā uzvaru. Un vai tā ir uzvara? Pēc višām iebaidīšanām, provokācijām, sāntāzas, tumšām machinācijām pie vēlēšanu urnām, pēc visa tā par Tautas demokrātisko fronti bija nodotas astoņi miljoni balsis.

Ienaudnieki ncierēdz Toljati, tie baidās no viņa, kā baidījās no viņa skolotāja — Antonio Gramši, ar kuru kopā, sākot ar 1919. gadu, viņš cīla un stiprināja Itālijas komunistisko partiju. Kad Gramši pēc fašistiskās diktatūras nodibināšanas uzstājās parlamentā, toreiz viesspēcīgais Musolini izstiepās uz priekšu un, pieļicis roku pie auss, centās pēc iespējas labāk sadzīrdēt, ko savā vājājā balsī runāja slimīši Gramši. Un kad 1937. gadā Gramši mira fašistiskā cītuma slimīcā, pie viņa dienām un naktīm dežurēja cītumsvars.

Pat ienaudnieki spiesti atzīt Toljati lielo un daudzpusīgo apdāvinātību.

Angļu un amerikānu žurnalisti nosauc viņu par visugrāko galvu mūsdienu Itālijā. «Kādrez zvaigznotā nakti, — amerikānu žurnāla «Saturday Evening Post» 1948. gada 17. janvāri rakstīja tā redaktors Bess, — es klausījos Toljati uzstāšanos trīsdesmit tūkstošu romiešu priekšā, kas bija sapulcējušies veclīgā pilnētās laukumā. Skaļruni viņa maigo, skaidro, mīlergo un melodiski

No ārēmju laikrakstiem

KAS ATBILDIGS PAR GRIEKU PATRIOTU MASU SLEPKAVĪBĀ?

Nesen amerikānu avīzē «New York Herald Tribune» bija iespiesti vairāki raksti, kuros avīzes līdzstrādnieks Homers Bigerts asiem vārdiem kritizē amerikānu politiku Grieķijā un uzvel amerikānu misijas vadītājam. Duaītam Grīsvoldam atbilstību par grieķu patriotu masu slepkavošanām. Avīze tagad saņemusi vēstuli no Grīsvolda, kurā tas protestē pret šiem «nepamatotiem apvalojumiem».

Atbilstot misijas vadītājam, Homers Bigarts raksta no Atenām: «Mūsu valsts departaments ir tanis domās, ka amerikānu korespondentiem Grieķijā ir tikai viens uzdevums: pagābti Grieķiju no komunisma... ASV vēstnieks prasa no mums, lai mēs klusētu par Grieķijā noteikošo demokrātisko briņu apspiešanu, par apcietināšanām, deportācijām, par tā saucamo «bandītu» masu slepkavošanām. *

Tālāk «New York Herald Tribune» līdzstrādnieks atgādina amerikānu «palīdzības» misijas vadītājam, ka par viņu «līdzdalību nozīgumos pret cilvēci liecina kaut vai tas apstākls, ka būtu pietīcis ar vienu viņa vārdu, lai apstādinātu tagadējo ekskūciju oriģinā. *

Salīdzinājumā sakārā amerikānu avīze «P. M.-Daily» raksta: «Amerikānu žurnālisti, kas neievēro mūsu un Grieķijas valdības nosprausto politisko līniju, tūlit kļūst par Atenu dzeltenās preses tenku upuri, un ASV vēstniecības vārti viņam slēgti». Avīze ilustrē savu apgalvojumu ar nupat notikušo progresīvā amerikānu žurnālista Dzordža Polka noslepkošanu, pēc tam kad viņš bija publicējis apsūdzības rakstu Grieķijas fašistiskajai valdībai un tās amerikānu atbalstītājiem.

Agentura «Telepress» zino: «Brīvās Grieķijas iekšējū ministrs publicēja materialus, kuri pārēja, ka amerikānu žurnālista Dzordža Polka noslepkošanu organizējuši Atenu policijas pārēja iebaidīšanām. Tas bija sava veida adresu rādītājs visiem kontrrevolucionāriem teroristiem un viņu izlūkēm. Sais rakstos ASV valsts departaments, protams, neizmirsma norādījis Palmiro Toljati vārdu. Tikai divas dienas pirms uzbrukuma Toljati Saragatu avīze «Umanita» ieviejoja Karlo Andreoni teatrākstu, kurā aicināja izrākināties «Intelligence Service». Un tāpēc saprotāmās laikrakstās «New Masses» sašutums par to, ka Polka slepkavības izmeklēšana uzticēta Atenu policijas ēfam un viņa palīgam. *

Sie izvilkumi no ASV preses liecina par to, ka ne visi amerikāni atbalsta valdības noziedzīgo politiku Grieķijā, kas novēsti pie patriotu masu stepēkošanām. Saprotama arī panika grieķu un amerikānu fašistu nometnē, jo, kā zino franču avīze «Ce Soir», generala Markosa armija iau atrīvojusi septīnas desmitās Grieķijas teritorijas. *

vajadzēja runāt arī par citiem apsūdzētājiem un ka piemīcis laiks beigt savu runu. Viņš pacēla balst:

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

